

Т е м а . Типи уроків української мови

Мета: ознайомити студентів з поняттям «сучасний урок української мови», з типами, структурою та методикою проведення уроків рідної мови; розвивати в майбутніх учителів уміння конкретизувати мету уроку, добирати дидактичний матеріал, планувати навчальні дії для досягнення цілей уроку.

Опорні поняття: сучасний урок української мови, структура уроку мови, типологія уроків мови, аспекtnі уроки мови, уроки розвитку зв'язного мовлення.

Теоретичний блок

Запитання і завдання для обговорення в аудиторії

1. Які завдання стоять перед учителем-словесником на кожному уроці у світлі вимог Концепції мовної освіти?
2. Ознайомтеся з відомими класифікаціями уроків мови. Які типи уроків виділяє О.М. Біляєв?
3. Чим зумовлюється структура уроку? Назвіть структурні елементи уроків української мови.
4. Чи доцільно визначати «комбінований урок» як окремий тип уроку мови?
5. Чому підготовка вчителя до уроку починається з визначення його навчально-виховної мети?
6. Чим зумовлюється вибір методів і засобів навчання на урок?
7. У чому доцільність планування системи уроків мови?
8. Чи є методичною проблемою початок уроку мови? Якщо є, то як цю проблему розв'язати?
9. Які нетрадиційні форми уроків використовують у практиці роботи вчителі-мовники?

Методичне орієнтування

Основною формою навчально-виховної роботи в сучасній школі визначається урок, що проводиться за чітко визначеним розкладом і з постійним складом учнів.

Уроки мови за своєю будовою і методикою проведення можуть бути досить різноманітними. Повноцінний урок збуджує зацікавленість дітей до вивчення мови і стимулює розвиток їхнього мовлення.

Сучасний урок мови має бути спрямований на формування національної мовної особистості учня, давати школярам загальний розвиток через засвоєння спеціальних знань, передбачених чинною програмою, формувати їхні пізнавальні й творчі здібності.

Головне в уроці – його зміст. Урок повинен містити певну інформацію, теоретичні відомості з української мови, засвоєння яких збагачувало б учнів науковими знаннями; практичні завдання і вправи мають спрямовуватися на розвиток духовного багатства особистості. Найважливішим у змісті уроку вважається його науковість, оптимальність, зв'язок із життям. Загалом зміст уроку визначається державною програмою, у якій встановлено обсяг і характер матеріалу, послідовність його вивчення, види робіт з розвитку мовлення.

Основою для організації змісту уроку є мета. Вона впливає із завдань, що ставлять перед вивченням шкільного курсу мови в цілому, і тих, які стосуються вивчення конкретної теми.

За основною дидактичною метою О.М. Біляєв виділяє аспекти уроки мови і уроки розвитку зв'язного мовлення.

Урок вивчення нового матеріалу.

Структура уроку:

1. Перевірка домашнього завдання (як засвоєно матеріал, якість виконання вправи).
2. Підготовка учнів до сприймання нового матеріалу (актуалізація опорних знань, умінь і навичок).
3. Повідомлення теми і мети уроку, мотивація навчання.
4. Вивчення нового матеріалу.
5. Закріплення набутих знань.
6. Підсумки уроку.
7. Завдання додому та інструктаж про його виконання. Наведена схема уроку є орієнтовною.

Ефективність уроку великою мірою залежить від того, наскільки учень підготовлений активно сприймати новий матеріал.

Урок закріплення знань, умінь і навичок .

Структура уроку:

1. Повідомлення теми і мети уроку.
2. Перевірка теоретичних відомостей і первинних умінь та навичок з теми, застосування яких буде потрібним на уроці.
3. Робота над закріпленням знань, умінь, навичок.
4. Перевірка якості самостійної роботи учнів.
5. Завдання додому.
6. Підведення підсумків уроку.

Урок перевірки та обліку якості
засвоєних знань, умінь і навичок.

Структура уроку:

1. Повідомлення мети перевірки і способів її проведення.
2. Усна перевірка знань учнів (якщо потрібно).
3. Самостійне виконання учнями контрольної роботи.
4. Відповіді вчителя на запитання учнів (якщо є).
5. Підведення підсумків уроку.
6. Завдання додому, підготовка до його виконання.

Урок аналізу контрольних робіт.

Структура уроку:

1. Вступне слово вчителя.
2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків роботи.
4. Завдання додому.

Урок узагальнення і систематизації вивченого.

Структура уроку:

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Повідомлення теми і мети уроку.
3. Аналіз матеріалу з метою узагальнення вивченого. Робота над висновками.
4. Удосконалення вмінь і навичок з теми.
5. Підсумки уроку.
6. Завдання додому, підготовка до його виконання.

Урок повторення певної теми, розділу.

Структура уроку:

1. Повідомлення теми і мети уроку. Ознайомлення учнів із завданням уроку.
2. Повторення ключових питань теми, розділу (зв'язні відповіді учнів).
3. Усні й письмові вправи на матеріалі повторення.
4. Підсумки проведеної роботи.
5. Завдання додому, підготовка до його виконання.

Уроки розвитку зв'язного мовлення.

Урок написання навчального переказу.

Структурно урок навчального переказу, для проведення якого використовують спарені уроки, складається з таких основних етапів:

1. Вступна бесіда.
2. Читання тексту.
3. Бесіда за змістом прочитаного.
4. Складання плану.
5. Мовний аналіз тексту.
6. Повторне читання тексту.
7. Підготовка чорнового матеріалу переказу.
8. Редагування роботи і переписування її начисто.

Урок написання контрольного переказу.

Орієнтовна структура:

1. Вступне слово вчителя.
2. Читання тексту.
3. Пояснення нових слів і запис їх на дошці.
4. Самостійне складання учнями плану переказу тексту.
5. Повторне читання тексту.
6. Написання тексту в чорновому варіанті.
7. Переписування робіт начисто.
8. Самостійна перевірка написаного.

Урок аналізу переказу.

Поширеною є така побудова цього уроку:

1. Вступне слово вчителя.
2. Загальна оцінка якості виконання переказу.
3. Розгляд кращих робіт.

4. Аналіз допущених у переказах недоліків і помилок.
5. Робота над помилками (проведення вправ на подолання недоліків).
6. Визначення домашнього завдання.

Урок написання навчального твору.

Уроки, на яких формуються вміння, потрібні в роботі над творами, здебільшого мають таку будову:

1. Повідомлення теми і мети уроку.
2. Усвідомлення теми і основної думки твору.
3. Складання плану.
4. Робота над мовою твору.
5. Складання усного твору.
6. Написання твору на чернетці.
7. Саморедагування.
8. Переписування начисто.

Урок підготовки до контрольного твору.

Хід уроку підготовки до контрольного твору може бути таким:

1. Повідомлення теми і мети уроку.
2. Повторення видових і стилевих особливостей твору.
3. Читання й аналіз зразка.
4. Лексико-стилістична робота над твором.
5. Визначення домашнього завдання.

Урок написання контрольного твору.

Структурно урок, на якому школярі пишуть контрольний твір, найчастіше складається з таких основних етапів:

1. Вступне слово вчителя.
2. Самостійне складання учнями плану твору.
3. Написання роботи в чорновому варіанті.
4. Редагування твору і написання його начисто.
5. Самостійна перевірка написаного.

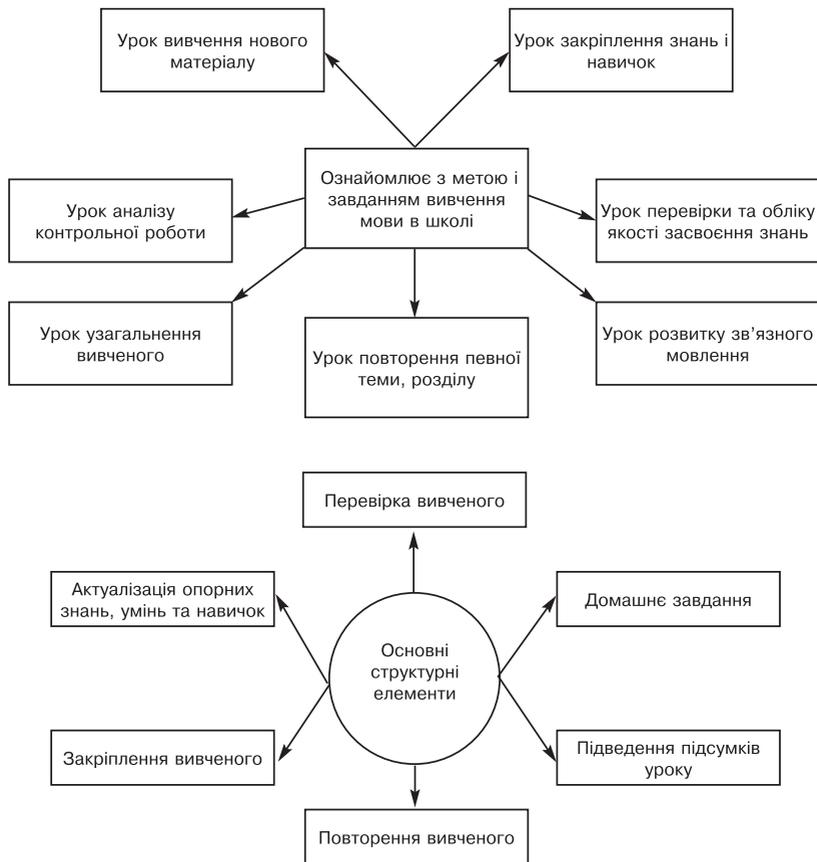
Урок аналізу контрольного твору.

Найпоширенішою є така побудова цього уроку:

1. Вступне слово вчителя (загальна характеристика виконання твору).
2. Розгляд кращих робіт або фрагментів із них.

3. Колективний аналіз типових недоліків і помилок.
4. Проведення вправ на усунення помилок.
5. Індивідуальна робота учнів над помилками, допущеними у творах.
7. Визначення домашнього завдання.

Опорна схема заняття

Практичний блок

I рівень

1. Випишіть з методичної літератури вимоги, які ставляться до змісту уроку.
2. Опрацюйте книгу О.М. Біляєва «Сучасний урок української мови» і на її основі складіть поради вчителю-словеснику щодо організації уроку мови.
3. Підготуйте анотований список методичних статей на тему «Ефективні форми організації сучасного уроку української мови».
4. Які форми підведення підсумків уроку вам відомі? Розробіть фрагмент підведення підсумку уроку на тему «Іменник».

II рівень

1. У школі не кожен учень швидко та чітко викладає свої думки. Є діти, які мислять і говорять повільно, є й такі, в яких мовлення випереджає мислення, є учні, яким бракує слів. А в уроці – сорок п'ять хвилин. Як їх розподілити? Ваші поради (на прикладі вивчення мовної теми).
2. Зробіть аналіз відвіданого уроку мови за схемою, поданою в додатках.
3. Ознайомтеся з конспектом уроку про прикметник, поданим у журналі «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах» за 2002 р., № 4, с. 132–135. Розробіть за аналогією урок вивчення теми «Прислівник» (7 клас).
4. Чи повинен урок мови містити крім навчально-виховного, ще й розважальний елемент? Розробіть такий урок. Підготуйтеся до проведення його в аудиторії.

III рівень

1. Проаналізуйте конспект уроку О. Рудницької на тему «Написання слів іншомовного походження», поданого в журналі «Українська мова і література в школі» (2003 р., №3).
2. Розробіть початок уроку вивчення теми «Вимова і написання префіксів -з (-зі), -с». Використайте в розробці наочність.
3. Складіть план-конспект уроку навчального переказу. Проведіть урок в аудиторії.

Тести для контролю і самоконтролю

1. Урок-це:
 - а) метод навчання;
 - б) сукупність прийомів навчання;
 - в) організаційна форма навчально-виховного процесу.
2. Ефективність уроку залежить:
 - а) від теми уроку;
 - б) від наявності підручників у дітей;
 - в) ваш варіант.
3. Найбільш прийнятною для практики навчання української мови в загальноосвітній школі вважають класифікацію уроків за:
 - а) В. О. Онищуком;
 - б) С.Х. Чавдаровим;
 - в) О.М. Біляєвим;
 - г) Є.М. Дмитровським.
4. Назвіть сім типів уроків української мови.
5. Структура уроку — це
6. Повноцінним уроком мови буде лише тоді, коли на ньому пануватиме атмосфера: а) співпраці; б) емоційності; в) ваш варіант.

Рекомендована література

1. Біляєв О.М. Сучасний урок української мови. — К.: Рад. школа, 1981.
2. Златів Л.М., Мельничайко В.Я. Уроки рідної мови. 7 клас. - Тернопіль. - Богдан, 2001.
3. Караман С.О. Методика навчання рідної мови в гімназії: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. — К.: Ленвіт, 2000.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентилюк. — К.: Ленвіт, 2000.
5. Олійник І.С., Іваненко В.К., Рожило Л.П., Скорик О.С. Методика викладання української мови в середній школі. — К.: Вища школа, 1989.
6. Онищук В.О. Типи, структура і методика уроку в школі. — К.: Рад. школа, 1973.